

יומא מח

משה שווערד

1. רש"י מסכת יומא דף מח עמוד א

דבקה לקומץ בדופניה דמנא - קיימא לן במסכת מנחות (כו, א) שהקומץ טעון מתן כלי, וקומץ מתוך כלי זה, ומקדשו לתוך כלי אחר, [1] ואם לא נתנו בשוליו ונתנו בדופניו, ודבקה - מהו?

2. רמב"ם יד החזקה הלכות פסולי המוקדשין פרק יא

(כה) [2] הדבקה הקומץ לדופן הכלי וקמץ או שהפך הכלי על ידו וקמץ מתוכו ופיו למטה לא יקטיר ואם הקטיר הורצה:

3. הגרי"ז על מסכת מנחות דף יא ע/א

שם, בגמ' בעי רב פפא דבקה לקומץ בדפניה דמנא מאי וכו', הנה בזבחים (דף כ"ה ע"ב) איתא בעא מיניה וכו' היה מקבל ונפחתו שולי מזרק עד שלא הגיע דם לאויר מזרק וע"ש, וברש"י לאויר מזרק לבין דופני מזרק בעוד הדם למעלה מהם וכו', ומבואר מדברי רש"י דאם הגיע לבין דופני הכלי לכו"ע חשיב כמונח במזרק, אלא דוקא למעלה מהם קמיבעיא לן, ולפי"ז צ"ע הכא כיון דאויר כלי ככלי דמי וחשיב כמונח, א"כ מאי גרע דדבקה לקומץ בדפניה דמנא, דכיון דמונח באויר הכלי ככלי דמי, וצ"ע:

4. ספר איזהו מקומן

וראה במנחת אברהם מנחות (עמ' קנ"ט) שתירץ בשם הגרי"ז דהא דמהני אויר כלי הוא רק שלא יהא 'נשפך', אבל לקיום דין הקבלה צריך הנחה גמורה בתוכו. ועפ"י המקדש דוד ואבן האזל כתב המנחת אברהם דיש לתרץ דאויר כלי מהני לקבלה אבל לא לפעול קידוש כלי.

עוד תירץ שם בשם ח"י ר' מאיר שמחה ובשם הגרי"ד, דדוקא דם שיש בו דין קבלה גרידא מהני אויר כלי אבל קומץ יש בו דין נתינה לכלי ולזה בעינן הנחה בכלי דוקא, וראה עוד בדבר אברהם (מ"א ס"י כה, ז, ומ"ג ס"י ז, ה.) שהאריך בקושיא זו.

5. ספר דבר אברהם - חלק ג - סימן ז

(ה) רמב"ם (פי"א מפסוה"מ הכ"ה) הדבקה הקומץ לדופן הכלי וקמץ או שהפך הכלי על ידו וקמץ מתוכו ופיו למטה לא יקטיר ואם הקטיר הורצה. והיא בעיא דלא איפשטא במנחות י"א ע"א בעי רב פפא דבקה לקומץ בדופניה דמנא מאי תוך כלי בעינן והאיכא או דלמא הנחה בתוכו [ביומא דף מ"ח ע"א הגירסא בתוכו כתקוננו] בעינן וליכא תיקו. בעי מר בר אשי הפכיה למנא ודבקה לקומץ בארעיתא דמנא מאי הנחה בתוכו בעינן והאיכא או דלמא כתיקונו [ביומא שם הנחה כתיקונו] בעינן וליכא תיקו. והנה רש"י פירש דהבעיות הן לענין קידוש הקומץ בכלי, והרמב"ם מפרש להו לענין קמיצה ולרש"י דלענין קידוש בכלי קא מיירי נוח יותר דבעינן קידוש כדרך הנחה בכלי, ולהרמב"ם אינו נוח כ"כ ופירושו הוא דבעינן קמיצה מתוך כלי ואם דבקה בדופניה דמנא תוך כלי אמנם איכא אבל מכיון שאינו כדרך המונחים אין זה קומץ מתוך כלי וכן בבעיא שניה. וצריך טעם מאי דחקי' להרמב"ם לפרש כן ולמה נד מפירש"י הנחה יותר. ונראה דלפירש"י קשה דקידוש קומץ בכלי הוא כנגד קבלת הדם (סוטה י"ד ע"ב מנחות ז': מדם ילפינן). ובקבלת הדם גופה מבואר בזבחים כ"ה ע"ב דכיון שבא לאויר דפנות כבר נגמרה הקבלה ואפי' נפחתו אח"כ שולי מזרק, עיי' רש"י שם ועיי' בס' אב"מ ס' קל"ט סק"ז ובספרי ד"א ח"א ס' כ"א ס"ז, והאי קומץ נמצא באויר דפנות הכלי ולמ"ל הנחה כלל והנחה כתיקונו, ולכן פירש לה הרמב"ם אקמיצה ובזה י"ל דכל שלא הי' מונח כתיקונו, לא מהני הקמיצה ממנו או שאינו מצטרף עם שאר הסלת. ולישב פירש"י ז"ל רצה גיסי הגאון מוהר"א ראבינאוויץ ז"ל לומר לפי שדעתו לקדש ע"י דבקה בדופן ולא ע"י אויר. איברא דזה אינו מספיק לחד לישנא במנחות ע"ח ע"ב דס"ל לרב פפא גופי' דלכו"ע כלי שרת מקדשין שלא מדעת. ויש לדחות בדמפרש שלא לקדש שאני, עי' בהשמטת לשמ"ק מנחות שם אות י"ב. ועוד י"ל דר"פ ס"ל כרבא מקמי דהדר

בי' דלא ילפינן קומץ מדם עי' מנחות (ז' ע"ב) ועיי' בתוס' שם ובלח"מ פי"ג ממעה"ק הי"ב והוא דחוק דמ"מ לא היא חמור מקבלת דם. ויותר קרוב לומר דמש"ה אין הקומץ מתקדש בההיא דר"פ מצד אויר הכלי משום דכל זמן שהכהו אווחו בידו ידו מפסקת בין קומץ לאויר הכלי עד שמניחו שאז הוא מתקדש, וכשהוא מדביקו בדופן נמי אינו מוקף אויר מכל צדדיו שבמקום דיבוקו לדופן אין אויר והנחה אפשר שאינה כתיקונה וזוהי דמבעיא להו. (ועי' בספרי ד"א ח"ב סי' ז' בענין אפר חטאת במקום טהור). וכן בהיפך הכלי על ידו שאין ההנחה מצד הכלי. וכן יש לפרש גם להרמב"ם בטעמא דקומץ מתוך כלי במודבק בדופנו דחסר אויר כלי ואינו נח כתיקונו. ואולי י"ל מלתא חדתא דבדם א"א ליקחו בידו דבעינן מצואר בהמה לכלי וא"א להכניס צואר בהמה לשולי כלי ורק ורידין צריך שיתן לתוך הכלי (זבחים כ"ה ע"ב) ופירש"י דנהוי קבלה מהפר שפיר והאי תוך לאו דוקא דהא לא אפשר אלא על אוירו של תוך כלי והכי אמר ר' יוחנן ורידין צריך שיראו אויר כלי (שם) משו"ה הוי דרך הנחה לאויר הכלי מיד כשיוציא הדם מהפר, משא"כ בקומץ שבידו של כהן הוי כהן הוי יכול להניחו על שולי הכלי ממש לא מהני אויר בלבד. ולפמ"ש ב"דבר אברהם" ח"א שם דבקבלת הדם בעינן רק שימה בכלי מדכתיב וישם הדם באגנות אולי י"ל דסבר הרמב"ם דלא בעינן הנחה בתוך כלי דוקא אלא בשימה בלחוד סגי וממילא בקידוש קומץ בכלי לא בעינן הנחה ולא שייך למיבעי אם דביקה הוי דרך הנחה, ולכן פירש אקמיצה דכיון דבעי קמיצה מתוך כלי כל שלא נח בכלי כדרכו אפשר דאין זו מתוך כלי וצ"ע:

6. רש"י מנחות דף י"א א

בארעיתא דמנא – [1] כגון שהיה לכלי בית קיבול מאחוריו כמו שיש בקערות:

7. רש"י מסכת יומא דף מח עמוד א

גמרא אפכיה למנא ודביקה לקומץ בארעיתא דמנא. עי' בתוספות ובפרש"י דמנחות. וק"ל לפירושם לישנא דודביקה דהא גם בלא דיבוק יונח יפה. [2] ולע"ד נל"פ דהפכו על צדו ושולי הכלי עומדת בנצב ולכן צריך לדבק שלא יפול על דופנו. [3] א"נ שהפכו ממש פיו למטה ודיבק הקומץ בשולי הכלי בפנים שלא יפול. ולמאי שפירשתי יתורץ ג"כ פי' הר"ח בהא דזבחים:

8. רמב"ם יד החזקה הלכות פסולי המוקדשין פרק י"א

(כה) הדביק הקומץ לדופן הכלי וקמץ [4] או שהפך הכלי על ידו וקמץ מתוכו ופיו למטה לא יקטיר ואם הקטיר הורצה:

9. ספר איזהו מקומן

ג. הרמב"ם (פסוקים"ק י"א. לה.) גם כאן מפרש דמיבעיא לענין קמיצה מתוכו כשפיו למטה ולא כשאר המפרשים דאיבעי לענין קידוש הקומץ, וכתב הובח תודה (מנחות ס"ט) דאינו יודע איך יפרש הרמב"ם לשון הגמ' 'ודביקה לקומץ בארעיתא דמנא, והחזו"א (קמ"א כ"ט. ז.) כתב דלהרמב"ם הלשון 'בארעיתא' לאו דוקא ומשום דר"פ הזכיר

10. תוספות מסכת יומא דף מח עמוד א

בעי רב פפא דביקה לקומץ בדופניה דמנא וכו' - בתר הכי גרס בעי מר בר רב אשי אפכיה למנא ודביקה לקומץ בארעיתא דמנא מאי הנחה בתוכו בעינן והא איכא או דילמא כתיקונו בעינן והא ליכא תיקו וברוב ספרים ליתא לבעיא דמר בר רב אשי אבל בפרק קמא דמנחות (דף י"א.) איתא בכל הספרים וכיון דמייתי לכולה מילתא דהתם הכא אגב גררא נראה דגרסינן נמי לבעיא דמר בר רב אשי ותימה לי דבפרק המזבח מקדש (זבחים דף פ"ה.) אמר שמואל כלי שרת אין מקדש אלא בפנים ופר"ח למעוטי חקק מושבו מבחוץ ושמא יש לומר דהוא היה מפרש כאן שהיפך הכלי כי כיתונא ונעשה תוכו ברו וברו תוכו שפיר מקדש ורש"י פי' שם אלא בפנים בעזרה וקשה דהוה ליה למימר בקודש כדתנן התם.

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף מח עמוד א

אפכיה למנא ודביקה. רש"י במנחות [יא א] פירש כגון שהיה לכלי בית קיבול מאחוריו והר"ח פירש שהיפך הכלי כיתונא ונעשה תוכו ברו וברו תוכו. ולכאורה צ"ב אמאי לא יהני הא הוה כלי שרת גמור. והרי מצד

קדושת כלי שרת מתחנך הוא בעבודה ומה חסרון איכא אי עכשיו זה צורת הכלי. וצ"ל דאין בדעתו להשאירו כן אלא להחזירו לצורתו הקודמת. וזה כבר לא מיקרי כתיקונו. אמנם הרמב"ם [פי"א מפסוה"מ הכ"ה] כתב דאפכיה למנה היינו כפשוטו שהיפך הכלי ושוליו הם כלפי מטה והוא הכניס הקומץ מלמטה והדביק הקומץ כלפי עלה.

12. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף מח עמוד א

בעי רב פפא מלא חפניו שאמרו מחוקות או גדושות. הך בעיא לא תליא בג"ש דמלא מלא דבקומצו לא משמע אלא מה שהוא בתוך הקומץ אבל בחפניו איפשר דמשמע שפיר אפילו גדושות לפי שאין דרך בני אדם לחפון מלא חפניו בצמצום מחוקות הילכך מיבעיא ליה אי לישנא דבחפניו מחוקות או גדושות, ואייתי ליה רבא ברייתא דאין דרך לחפון לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות, ולא שייך נמי לבעיא דבין הבינים דהכא ולקח והביא איכא.

13. ספר איזהו מקומן

קראי ב' דינים בקבלה - חדא לסדר העבודות וחדא לפסולא דנשפך, והוא עפ"י דברי הגר"ח (מעשה"ק יג. יג.) דחל פסול נשפך על הדם עצמו כשאינו במקומו הראוי, ולפי"ז מתבאר הא דאיתא במנחות כו: דיש פסול נשפך בקומץ אף שאין דין מיוחד בקומץ מהיכן לקבלו כשם שיש דין בדם לקבלו מצואר הפר, אלא דילפינן מהדין השני דחל פסול של נשפך כשנתקבל שלא במקומו, ועי"ש בהגרי"ז שהוכיח כן מעוד ב' מקומות, והרחיב בענין זה במנחת אברהם זבחים (מ"צ עמ' ג'), וע"ע בדברינו בסמוך ד"ה בעי ר"פ (אות ז').

תנן התם נשפך הדם על הרצפה ואספו פסול - בסמוך ילפינן דבעינן דם מהפר יקבלנו, ובתור"כ (פרש"מ עולה פ"ד. יא.) ילפינן מקרא אחרנא, וכן הקשה שם הראב"ד, ותירץ דבעינן עוד קרא לעכב, א"נ חדא לקדשי קדשים וחדא אף לקדשים קלים. [ועי' תוס' כאן סוד"ה גורעין, ותוס' זבחים כה: ד"ה קדשים קלים].
ובחי' הגרי"ז (זנח"ס כה.) פירש דילפינן מהנך

14. ספר איזהו מקומן

א' מלשון המשנה משמע דדוקא דייעבד כשר אבל אין מצוה לאוספו, וכ"ה משמעות תוס' בזבחים יג: (ד"ה ע"מ לשפוך) ותוס' מעילה ז., אכן בתוס' זבחים לד: (ד"ה כל) כתבו דמצוה לאוספו, וכן נקטו האור שמח

15. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן לג

אמרינן במעילה (ז'). חישב לנשפכין מהו וכתבו התוס' שם ז"ל אלא נראה לר"י דקבעי במחשב בשעת הולכה ע"מ לזרוק הדם שנשפך מן הכלי למחר דתנן כו' נשפך מן הכלי ואספו כשר מי אמרינן הא חזי דאם ירצה יאספנו ויזרקנו או דלמא הואיל ואין מצוה לאספו הו"ל הולך לאיבוד עכ"ל והנה יש לעיין אמאי לא יהיה מצוה לאוספו אע"ג דיש דם בכוס ויכול לעשות זריקה ממנו מ"מ הא בעינן שפיכת כל השירים ליסוד א"כ אותו הדם שנשפך מן הכלי על הרצפה דם כשר הוא אמאי א"צ לאוספן ולשופכן ליסוד ולפמ"ש דרק דם שהיה ראוי לזריקה בשעת זריקה נעשה דין שירים לשופכן ליסוד י"ל דה"ל דאפילו למ"ד כוס עושה חברו שירים הוא דוקא אם הדם האחר היה בשעת זריקה בכוס והיה ראוי לעשות ממנו זריקה אבל נשפך מן הכלי על הרצפה אף דאינו נפסל מ"מ כיון דבעינן זריקה מכלי א"כ בשעת הזריקה אותו הדם לא היה ראוי לזריקה דמחוסר אסיפה בכלי

אינו נעשה שירים ואע"ג דלשפיכת שירים א"צ כלי כדאמרינן בפ' ב"ש (ל"ה ע"ב) מ"מ בעינן שיהא ראוי לזריקה בשעת זריקה

16. תוספות מסכת יומא דף מח עמוד א

גורעין ומוסיפין ודורשין - לא שייך למיפרך סכינא חריפא דמפסקא לקראי כדפריך בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קיא:): דהתם [נמי] נסיב וי"ו דונחלתו ולמ"ד דלשאריו ועושה תיבה בפני עצמה ...

17. תוספות ישנים מסכת יומא דף מח עמוד א

נתפזרה קטרת ממלא חפניו מהו. תימה לרב ר' אלחנן מדשבקיה לקומץ ונקט קטורת משמע דבקומץ פשיטא ליה ואי ילפינן מלא מלא מקומץ היינו הך ואומר רבי דפשיטא דגבי קומץ הוי כצואר בהמה לפי שיש ד' עבודות במנחה כנגד ד' עבודות של דם כדאמרינן במנחות (דף יג ב) אבל בקטרת מיבעיא ליה לפי שאין כלי לחפינה אלא משום דלא אפשר כדלקמן בסמוך והלכך לא דמיא ליה קמיצה שהיא במקום שחיטה וקידוש בכלי הוא במקום קבלת דם:

18. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף מח עמוד א

נתפזרה קטורת ממלוא חפניו מהו כו'. הקשה הרב אלחנן ז"ל אמאי לא בעי לה גבי קמיצה, ותירץ ר"י ז"ל דבקמיצה כיון דמדאורייתא בעיא מתן כלי פשיטא דידו כצואר בהמה דמי, אבל גבי חפינה מספקא לן משום דכל היכא דהוה אפשר לא בעינן כף ומשום דלא אפשר הוא שמכניס בכף, מי אמרינן סוף סוף בכלי הוא נותן וידו כצואר בהמה או דילמא כיון שאין כלי שרת מעכב ידו ככלי הוא וכשר, ולא איפשיטא.

19. שערים מצויינים בהלכה

דף מח. נתפזרה קטורת ממלא חפניו מהו. הקשו התוס' ישנים והריטב"א, אמאי לא בעי לה בעיא זו גבי קמיצה, ותירצו דבקמיצה כיון דצריך מתן בכלי מדאורייתא פשיטא דידו כצואר בהמה דמי, אבל גבי חפינה מספקא לן משום דהא דמשתמש בכף משום דלא אפשר כדאמרינן לעיל, וא"כ אין כלי מעכב וידו ככלי שרת דמי וכשר. ונראה לי להוסיף ביאור, אי הא דאמרינן לעיל דמשום דלא אפשר משתמש בכף, ולכן מפרשינן הקרא דגם ע"י כף כשר, או דילמא משום דלא אפשר מפרשינן הקרא דוקא בכלי, וא"כ אין חילוק בין קמיצה או חפינה, ופסול אם לא השתמש בכלי. ועי' בתוס' (ד"ה מדפסיל בה טבול יום) שכתבו, דאפשר דהכלי אינו מקדש שתיפסל בלינה, דהא טפי הוה עדיף בלא כלי, אלא משום דלא אפשר. ועי' בשפ"א ובמרומי שדה.

20. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן ז

והנהגה בירושלמי ר"פ הוציאו לו (פ"ה ה"א) איבעי לן חפנים מהו שיעשו ככ"ש לקדש היינו שיקדשו הקטורת לכ"ד ככ"ש ובפשוטו זהו ג"כ האיבעיא בתלמודא דידן דנתפזר הקטורת ממלא חפניו מהו ידו כצואר בהמה דמי ופסולה או דלמא ככ"ש דמי ולא פסולה היינו דאיבעי לן שהחפנים עצמן יקדשו הקטורת ככ"ש ומש"ה אם נתפזר

מחפניו אוספו וכשר וכמו בעוף דאיבעיא לן בזבחים (צ"ב ע"ב) נשפך הדם על הרצפה מהו אצרוכי הוא דלא אצרכיה רחמנא כ"ש הלכך אוספו וכשר וכתב רש"י ז"ל אצרוכי הוא דלא אצרכיה רחמנא כ"ש וצואר דידיה הוא במקום כ"ש והלכך אוספו וכשר להזותו למזבח דהו"ל כנשפך מן הכלי על הרצפה ואספו דכשר עכ"ל וא"כ ה"נ בחפינה דאם החפנים עצמן הן ככ"ש הם כמו צואר חטאת העוף אי חשיבא ככ"ש דאוספו וכשר:

21. ספר איזהו מקומן

שצריך לקבל מן הצואר, אבל בהנך אין מקום מסוים מהיכן יקבלנו.

וביאר בחי' הגר"ח הלוי (מעטס"ק יג. יב.) דמדם ילפינן דגדר פסול 'נשפך' הוא שלא יהא הדם או הקומץ במקום אחר שאינו ראוי לקידוש, אלא תיכף לקמיצה או לחפינה יהא קבלה וקידוש דכלי, עי"ש.

ובחי' הגרי"ז (זנחיס כה.) הוסיף דאיכא ב' ילפותות לפסול 'נשפך' [עי' בדברינו לעיל ד"ה תנן התם]: חדא לסדר עבודת קבלת הדם, וחדא ללמדנו חלות דין פסול 'נשפך' כשאין הדם במקומו הראוי, ולפי"ז ניחא דמיבעיא אף בקטורת שאין בה עבודת קבלה, דמ"מ איכא חלות נשפך בפ"ע - עי' בדברינו, ובהרחבה במנחת אברהם זבחים (מ"ג עמ' ג'). וע"ע בזבח תודה כאן (ד"ה ידו).

[ב] יש לעיין מה שייך כלל עיקר פסול 'נשפך' בקמיצה וחפינה, דבשלמא בדם ילפינן

22. תוספות מסכת יומא דף מח עמוד א

או דילמא ככלי שרת דמי ולא פסולה - תימה לי תיפשוט מדקא מייתי ליה לפני ולפנים בכף ולא מייתי ליה בחפניו ואמר לעיל משום דלא אפשר ואי ידיו ככלי שרת דמו נעיל בחפניו וננחה למחתה עילויה וכי מטי התם ירפה קצת ידיו זו מזו ויניח לקטורת ליפול על הרצפה והמחתה תשאר עדיין בידיו ולישקלה למחתה ולותבה אארעא והדר יגביה הקטורת מן הקרקע ויתננה על הגחלים כיון דידיה ככלי שרת דמו וצ"ל אפילו את"ל דידיה ככלי שרת דמו ולא מיפסיל אי נפלה אארעא ואספה מכל מקום לאו אורח ארעא לעשות כן לכתחילה בכל שנה ושנה השתא לפני מלך ב"ו אין עושין כן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא עכ"ל.

23. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף מח עמוד א

בעי רב פפא חישב בחפינת קטורת מהו. וכתבו הראשונים דפיגול דהכא היינו למפסל הקטורת אבל לא להתחייב כרת שאין הפיגול חל אלא על דבר שיש לו מתירין אחרים והקטורת אין אחד מתירו. אף על פי לדענין פסול הקטרה איירי.

ולכאורה דבריהם צ"ב דהא להתחייב כרת בענין שיהא אוכלו והרי בסממני הקטורת ליכא דברים שראויים ועומדים לאכילה. וע"כ צ"ל דיש בקטורת מינים דראויים לאכילה וכגון קינמון.

24. רש"י מסכת יומא דף מח עמוד א

קא סלקא דעתך מדפסיל טבול יום - אלמא קידשה הכלי קדושת הגוף פסלה נמי לינה, וכיון דפסלה לינה - פסלה נמי מחשבת לינה כשחישב להקטירה למחר, וקשיא לי: דשבקיה למתניתין דמעילה (י, א) דתנן בה בהדיא: הקומץ והקטורת ומנחת כהנים - מועלין בהן משהוקדשו, קדשו בכלי - הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה, והכא דחיק לאיתויי בקא סלקא דעתך מטבול יום.

25. תוספות מסכת יומא דף מח עמוד א

מדפסיל בה טבול יום פסלה בה לינה - תימה האמר בפ"ק דשבועות (דף יא:) נתנה למכתשת נפסלת בטבול יום ואפילו הכי לא פסלה בה לינה שהרי היו משהין אותה כל השנה כולה י"ל שהוא פסולה דפסיל בה טבול יום אינו אלא מדרבנן ולהכי לא פסלה בה לינה אבל האי דהכא מדאורייתא כמו שאפרש **הקשה רש"י** אמאי מייתי מדיוקא מדפסיל בה טבול יום פסל בה לינה לייתי ממתניתין דפ"ב דמעילה (דף י.) דקתני בהדיא הקומץ והלבונה והקטרת מנחת כהנים ומנחת כהן משה ומנחת נסכים מועלין בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה **ולא תירץ וריב"א תירץ דההיא דהתם איכא למימר [עמוד ב] דאיירי בקטרת דכל השנה דחשיבא קידוש כלי דידה לאיפסולי בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה** מדקתני קדשן בכלי אלמא דאיירי בההיא שהיא צריכה כלי כדי לקדשה קידוש גמור אבל קטרת דיוה"כ דלא חשיבא קידוש כלי דידה דמן הדין הוה לך למימר שלא תהא בכלי אלא נעייל בהפניו אלא משום דלא אפשר כדאמר לעיל אימא דלא תיפסל בלינה בקדושת כלי דידה דבההיא ודאי לא איירי התם מדקתני קדשו בכלי דמשמע שנותנין אותה בכלי כדי לקדשה בכלי **וההיא דיום הכפורים אינה כן** דאדרבה טפי הוה עדיף בלא כלי אלא משום דלא אפשר אבל מהכא מייתי ראייה שפיר דמדקתני קטורת סתמא בכל מיני קטורת איירי ...

26. רש"י מסכת יומא דף מח עמוד ב

חישב בחתיית גחלים – [1] מהו להפסיל הקטורת?
כמצוה דמי - והוי ליה כמחשב בעבודה, [2] לשון אחר: חישב בחתיית גחלים מהו שיפסלו גחלים במחשבה זו מלהקטיר עליהן, לינה שמעינן דפסלה בהו מדפסיל טבול יום כדתנן לעיל, מיהו, הא מיבעיא לך אי הוי חתייתן עבודה למיפסל בה מחשבה.

27. ספר איזהו מקומן

א] רש"י פירש ב' לשונות: בל"ק פירש דמיבעי מהו לפסול הקטורת. וכן פירש הריטב"א. וביאר השיח יצחק דמשמע דלפירוש זה פשיטא לגמ' דחתיית גחלים חשיבא עבודה לפגל בה דהא פסלה בה לינה וכפשטינן לעיל גבי חפינה, ומיבעיא רק אי אלימא עבודתה לפסול אף הקטורת. אולם בל"ב פירש"י דמיבעיא אי חתיית גחלים חשיבא כלל עבודה לפסול בה הגחלים עצמן, ועי' בפירש"י וכן בתוס' אמאי לא פשיט נמי בעיא זו ממשנה דהוסיף ר"ע דלעיל.

28. ספר איזהו מקומן

ב] במקדש דוד (לג. ו.) חקר האם חתיית גחלים לקטורת כשרה בלילה, וכתב דלכאורה תלוי הדבר כבעיא דהכא אי חשיבא חתיית הגחלים עבודה ומתיר או רק מכשירי קרבן.

29. רמב"ם יד החזקה הלכות עבודת יום הכפורים פרק ה

(כו) חפינת הקטורת עבודה והמחשבה פוסלת בה **וכן חתיית הגחלים לקטורת נפסלת במחשבה שמכשירי קרבן בקרבן:**

30. כסף משנה על הלכות עבודת יום הכפורים פרק ה

וכן חתיית הגחלים לקטורת נפסלת במחשבה וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא ופסק לחומרא ולא כתב שהיא ספק כמ"ש באינך בעיי דבסמוך משום דלא שייך למימר ביה לא יחתה לכתחלה דיחזור ויחתה לכתחלה שפיר דמי:

31. ספר ליקוטי הלכות

כרת כדתנן בפרק בית שמאי (דף מז) אלו דברים שאין חייבין עליהן משום פגול הקטורת וכו' בעי ר"פ חישוב בחתיית גחלים מהו מכשירי מצוה כמצוה דמי או לא תיקו וא"כ נשאר הנמרא לענין חתייה בספק אבר יש מרבוותא דכללו שתי האבעיות חתיית קטרת וחתיית גחלים ביחד ופשיטין לשניהם מהא דתנן הוסיף ר"ע הסולת והלבונה והקטורת והגחלים וכו' ומדפסיל לינה פסלה נמי מחשבה וכן נקטו להלכה. * בעי רב פפא חפן חבירו ונתן לתוך

32. זבח התודה

חיישב בחתיית גחלים מהו. עיין ברש"י שתי לשונות דלוישנא קמא הוא אף למיפסל קטורת ולוישנא בתרא הוא רק לגחלים דחור וזמילא אם היתה גחלים אחרים כשר וכלשון הזה משמע ברמב"ם פ"ה הלכה כ"ו עי"ש וכן משמע שם בכסף משנה עי"ש: אבל יש מרבוותא וכו'. הוא הר"ח עי"ש וכוה נתישב קישית התוספות בשם רש"י ד"ה חישוב ונתבאר בזה שיטה. הרמב"ם שהשווה שניהם לפסול ומוכח דהיה גירסתו בגמרא כגירסת הר"ח והמפרשים דדקו מאוד בזה:

33. רמב"ם יד החזקה הלכות עבודת יום הכפורים פרק ד

(א) סדר כל המעשים שביום זה כך הוא ... וחופן ממנה מלא חפניו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות הגדול לפי גדלו והקטן לפי קוטנו ונותן לתוך הכף כבר ביארנו שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ושאר העבודות ולפיכך היו מן הדין שיוליך המתתה בשמאלו וכף הקטורת בימינו אבל מפני כובד המתתה ועוד שהיא חמה אינו יכול לסובלה בשמאלו עד הארון לפיכך נוטל המתתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים ...

34. שערים מצויינים בהלכה

והקשה הכ"מ כיון דהדין שישא הכף בימינו, ובשמאלו פסול, היאך הכשירו כאן מפני אלו הטעמים, ותירץ דאפשר דהולכה דהכא אינו אלא מדרבנן, ולכן הקילו, ואפילו אי דאורייתא, כיון דאי אפשר א"כ התורה התירה. והקשה הלחם משנה, א"כ היאך פשיט לה דהולכת הדם בשמאל כשר, מדנטל כף הקטורת בשמאלו, הא שאני הכא דהתורה התירה, ועי"ש מה שתירץ. ומש"כ

35. דף על הדף יומא דף מח עמוד ב

בגמ': בעי מיני' מר"ש הולכה בשמאל מהו א"ל ר"ש תניתה נטל כו' ואת הכף בשמאלו כו' מיתבי וכן שמאל פסול תיובתא. כתב הרמב"ם (הל' עבודת יוה"כ פ"ד ה"א): כבר ביארנו שהולכה בשמאל פוסלת בדם קדשים וכו'. לפיכך ה"ו מן הדין שיוליך המתתה בשמאלו וכף הקטורת בימינו. אבל מפני כובד המתתה ועוד שהיא חמה אינו יכול לסובלה בשמאלו עד הארון. לפיכך נוטל המתתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו כו'. וכתב בכסף משנה לתמוה לפי מה דקיי"ל דהולכה בשמאל פסול, היאך הותר לכהן גדול שיקח הכף בשמאלו מפני טעמים אלו וכתב דאפשר שהולכה בשמאל לא פסלה רק מדרבנן. ובהגהות טל תורה כאן הביא בשם חכם א' להקשות דבמנחות (כ"ה ע"א) איתא ואימא שהציץ מכפר על עון שעשה עבודה בשמאל, שהותרה מכללה ביוה"כ פ. הרי שהולכת הכף בשמאל פסול מה"ת והותרה מה"ת בכלל אצל יוה"כ פ. וכבר קדמו קושיא זו בהגהות מים חיים על הרמב"ם שם. ותירץ דהכסף משנה יפרש את הגמ' דאירי על החפינה שהיא בשתי ידיו, והרי הוא עושה עבודה גם בשמאל והותרה מכללו. אמנם בצפנת פענח (מהדו"ת דף ז' עמוד ג') כתב דהא ליחא. דדוקא בדבר הנעשה ביד אחד. יש דין של ימין או שמאל. אבל דבר שהעבודה היא בשתי ידים הרי הם נעשים כחטיבה אחת. ואין בהם כלל גידון של ימין ושמאל עוד תירץ בכסף משנה דכיון דאי אפשר בענין אחר, אף דשמאל בעלמא פסול, הכא בע"כ הכשירו תורה בכה"ג.

36. ספר איזהו מקומן

א"ל רב ששת תניתוה נטל את המחיתה
בימינו ואת הכף בשמאלו - אף
דלעיל מזו. אמרינן דשאני התם דהמחיתה
ככדה וחמה, ס"ל לרב ששת דאי הולכה
בשמאל פוסלת לא היה להכשיר משום
טעמים הללו - לחם משנה (יוהכ"פ ד. א., ד"ה
כנר ציארנו).
דהנה למסקנת הסוגיא דפשטנו שהולכה
בשמאל פסולה, צ"ע כיצד אכן הכשירו
ביוהכ"פ הולכת הכף בשמאלו - ע"י בדברינו
לעיל מזו. במתני' (אות א').

37. ספר איזהו מקומן

דף מז.

מתני'

נטל את המחיתה בימינו ואת הכף בשמאלו:
א] הנה לקמן מט. מסיקין דהולכת הדם
בשמאלו פסולה, וטעם ההיתר להוליך
הכף דקטורת בשמאלו מבואר בגמ' כאן
משום כובד המחיתה ומשום שהיא חמה זקוק
הוא לימינו וממילא הכף בשמאלו.
ויש לעיין היאך מפני סברא דכבוד וחום
הכשירו הולכה בשמאל שהיא פסולה מדינא
- ותירץ הכס"מ (יוהכ"פ ד. א.) דאפשר
דהולכה בשמאל לא פסלה אלא מדרבנן,
וביאר דבריו התו"ט משום דבקרא כתיב רק
קבלה וזריקה, והיינו דבעי הגמ' לקמן מח:
אי הולכה בשמאל כשירה, ומסיקין דפסולה
מדרבנן. ובדרך זו תירץ גם התפא"י (אות ח')
אלא דס"ל שהולכה דדם בשמאל פסולה
מדאורייתא, ובקטורת רק מדרבנן, והיכא דלא
אפשר לא גזרו.
ובאופן נוסף תירץ הכס"מ - דהולכה דדם
פוסל הילוך בשמאל מדאורייתא, אבל הילוך
דקטורת לא פוסל דכהכי אכשר רחמנא.
ובדרך זו תירץ גם מהר"י קורקוס שם,
דגזירת הכתוב היא כיון שיש כהנים שא"א
להם ליקח ולהביא הקטורת אלא בזה האופן,
בהכי אכשר רחמנא.
ובדרך נוספת תירץ מהר"י קורקוס - דהולכת
הכף אינה עיקר עבודה, ודמיא להולכת
איברים למזבח שכשר בשמאל.
וראה בהגהות מים חיים (ספר הליקוטיס)
שדחה תירוץ קמא דהכס"מ, והוכיח דודאי
הולכה בשמאל בעלמא פסולה מדאורייתא,
ומסיק דעיקר כתירוצו השני דהולכת הכף

בשמאל בהכי אכשר רחמנא. וכן נקט השיח
יצחק (רי"ט מח:), והמקדש דוד (כד. ד. ד"ה
לאמר שחפן). ובאמת שכן משמעות הברורה
דדברי התו"ט לקמן מט. (ד"ה וכן שמאל).
ויתר על כן כתב הדבר אברהם (מ"ג סי' א. ו. 1).
דשמאל שהותרה ביוהכ"פ, אף דעיקרו משום
דאי אפשר בע"א, מ"מ אחר שנאמר הדין הוי
מצותו בכך, ונראה דאף הוי קפידא שיעשה
דוקא בשמאל ואם שינה פסול, ולא דמי
לטומאה הותרה בציבור - ע"י בדבריו.

מח: — בעי מיניה מרב ששת הולכה בשמאל מהו וכו'. עיין ברמב"ם, פ"ד מהל' עיזה"כ הל' א', שכתב וז"ל: כבר ביארנו שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות ולפיכך היה מן הדין שיוליך המחטה בשמאלו וכף הקטורת בימינו אבל מפני כובד המחטה ועוד שהיא חמה אינו יכול לסובלה בשמאלו עד הארון לפיכך נוטל המחטה בימינו וכף הקטורת בשמאלו עכ"ל. וזנה דבריו בנויים על מסקנת סוגייתנו בה שנינו בפירוש שהולכה בשמאל פסולה, וממילא הדרה קושיית רב ששת לדוכתא, דכיצד שנינו שנטל את הכף בשמאלו, וזה מה שביאר הרמב"ם שהיה מוליך הקטורת בשמאל בגלל כובד וחום הגחלים. אך הדברים תמוהים דכיון דהולכה בשמאל היא עבודה פסולה כיצד ניתן לבצעה בגין נימוקים קלושים כאלו. ועיין בסוגיא במנחות כה, "ת"ר ונשא אהרן וכו' וכי איזה עון הוא נושא וכו' מתקיף לה רבי אילעא אימא עון שמאל שהותר מכללו ביום הכפורים". הרי שבגמרא באמת לא הוזכרו נימוקים אלו להסביר הכשר הולכת שמאל — והם הובאו בריש פירקין (מו.) בהקשר אחר — והוא בבחינת הלכה מיוחדת של הותר מכללו. אך מן הרמב"ם משמע שלא הסתמך על הסוגיא שם שהרי כתב שאמנם מן הדין היה שיוליך את כף הקטורת בימינו, ואם כן קשה האיך אפשר להתיר עבודת פסול בגלל שיקולים צדדיים. ועוד צריך עיון בסתירת הסוגיות בינן לבין עצמן. דבמנחות מבואר, ללא מחלוקת, שהכשר הולכת קטורת דיוה"כ בשמאל הוא בבחינת הותר מכללו ואילו כאן רצה רב ששת להוכיח מדין זה דהולכת שמאל כשירה בכל הקרבנות. והנראה בזה, דבהולכת קטורת לפני ולפנים ביוה"כ נאמרו שתי הלכות: א) דין הולכה כבקטורת כל השנה מצד הולכת קרבן. ואם כי ידועים דברי אא"ז ר' חיים זצ"ל — יעויין בחיבורו על הרמב"ם, פ"ג הל' תמידין ומוספין הל' ד' — דאין קיום הולכה בקטורת כל השנה ורק מובילים אותה להיכל כדי שתגיע למקום הקטרתה, אין ראייתו מוכרחת ויותר נראה שאין לחלק בינה לבין כל הקרבנות. ב) שנית, יש קיום נוסף של הבאת הקטורת לקדש הקדשים שנתחדש בגזירת הכתוב ד"והביא מבית לפרכת". ועוד נראה ששתי ההלכות שונות לא רק באופיין אלא אף בהיקפן. דהדין הראשון מתייחס אך ורק לקטורת עצמה, שהיא הקרבן; אך השני כולל גם את הכף והמחטה ואת הגחלים — שהרי ביוה"כ אף בהם יש קיום, שהרי אפילו לגבי חתייתם דנה הסוגיא (מח.) בפסול מחשבה, מה שודאי לא נאמר כל השנה — שעל כולם יחד נאמר והביא. וכן בעצם מבואר לעיל מזו, "כף ביום הכפורים למה לי מלא חפניו והביא אמר רחמנא משום דלא אפשר דהיכי נעביד נעייל וחדר נעייל הבאה אחת אמר רחמנא ולא שתי הבאות". הרי מפורש שקיום ההבאה לא הצטמצם לקטורת גרידתא. על פי זה, מתיישבת סתירת הסוגיות כמין חומר. הגמרא במנחות התייחסה אך ורק

לקיום הבאה מפאת גזיה"כ דוהביא, והכשרו בשמאל הוא על כרחנו מדין הותר מכללו. שהרי קיום זה כולל הן את הכף עם הקטורת והן את המחתה עם הגחלים, ואחד מהם מוכרח להיות מובא בשמאל, ואם כן ממה נפשך מוכח שלגבי קיום זה הותר שמאל מכללו. אך סוגייתנו אינה עוסקת בקיום זה אלא בהולכת קטורת ככל קרבן; ואם באנו להכשירה בשמאל אין זה בבחינת הותר מכללו. דבשלמא לגבי קיום והביא מוכח מן הפסוק שהוא כשר בשמאל, אם לגבי הכף ואם לגבי המחתה, וכפי שנתבאר. אך ביחס להיתר שמאל לגבי הקיום הכללי של הולכת קרבן הקטורת אין רמז לכך בפרשה ואף אין הדבר מוכרח שהרי אפשר לקחת את הכף בימין והמחתה בשמאל, באופן שההולכה תהיה כשירה לחלוטין, מכיון שקיום זה שייך לקטורת אך לא לגחלים. ובכן, זה מה שדייק רב ששת ממשנתנו שאם בכל זאת מצאנו שהיה מוליך את הכף בשמאלו מוכח שהולכת כל הקרבנות כשירה בשמאל.

ברם, בזה רק זכינו להבין את ראיית רב ששת שבראשית סוגייתנו, ועדיין צריך להבין מסקנתה. דלפי מה שנתבאר, הרי אם הולכה בשמאל פסולה באמת צריך לקחת את הכף בימין, דלגבי קיום הולכה הכללי לא נאמר הותר מכללו, ואם כן כיצד שנינו – וכך פסק הרמב"ם – שנוטל את הכף בשמאל, והלא הקטורת תיפסל בכך. ונראה שלדעת הרמב"ם יש להוסיף שאין כאן לחוש לפסול הקטורת כל עיקר. דמה שהולכת שמאל, או כל הולכה פסולה אחרת, פוסלת אין זה מפני שיש כאן פוסל היובי אלא שפשוט חסרה ההולכה והקרבן כאילו הגיע למקומו מעצמו. וכן מוכח מן הגמרא סוף פרק קמא דזבחים (טו.). שהסתפקה לגבי אפשר לתקונה; ועיין ברמב"ם, פ"א הל' פסולי המוקדשין הל' כ"ז, דמשמע שבעיית הגמרא התייחסה גם להולכת פסולים ולא רק להולכה שלא ברגל. וכן באמת מוכח מראיית הגמרא מקבל הכשר ונתן לפסול, יע"ש. ובכן בקטורת דיה"כ אין מקום לפסול, אפילו אם ניטלה בשמאל, שהרי אין לראותה כאילו הגיעה מאליה בהיותה נטולת הולכה שהרי נתקיים בה קיום הבאה שהוא גם כשר בשמאל מדין הותר מכללו. והוכחת רב ששת דהולכה בשמאל כשירה ממה שהיה נוטל את הכף בשמאלו אינה קשורה בהכשר הקרבן – דאף אם הולכה בשמאל פסולה הקטורת ביה"כ תהיה כשירה – אלא במעשה עבודת ההולכה. דאף שההפצא של הקרבן יכול להתכשר על ידי הבאתו על פי גזיה"כ דוהביא, מעשה ההולכה כקיום עבודה עדיין חסר, ואם הולכה בשמאל פסולה הרי לכתחילה היה צריך ליטול את הכף בימין. וזה מה שכתב הרמב"ם דהואיל "שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ושאר העבודות" – כלומר, שמעשה הולכה מדין כל הקרבנות אינו כשר אלא בימין – היה מן הדין ליטול את הכף בימין כדי שקיום הולכה יתגשם ואף אם בנידון דידן אין זה מעכב בהכשר הקרבן. ועל זה באה התשובה שמפאת קושי הדבר קיום זה נדחה ובאמת מותרים עליו. דאף דלו הולכת שמאל היתה פוסלת את הקטורת ודאי שלא ניתן היה להתירה בגלל כובד וחום הגחלים, כיון שהקטורת כשירה בכל מקרה והמדובר

39. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף מ/זא

נטל המחתה בימינו והכף בשמאלו. נראה לי בס"ד אין עבודה כשרה בשמאל בכל ימות השנה ורק ביום הכפורים שהקטיגור נעשה סניגור לכן עושה עבודה בשמאל שנוטל הכף שבו הקטורת בשמאלו:

40. רמב"ם יד החזקה הלכות ביאת המקדש פרק ח

(יא) ששה בידים ואלו הן מי שיש בידו אצבע יתירה באצבעות ידיו אפילו היו שש ושש ואם חתך את היתירה כשר ואם היה בה עצם אפילו חתכה פסול מי שחסר אצבע מידו מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות עד למטה מן הפרק ואם חתכן והפרישן עד הפרק כשר באי זה פרק אמרו בפרק ראשון הסמוך לכף היד מי שאצבעותיו מורכבות זו על גבי זו מי שפיקה יוצאת מגודלו מי שהוא אטר יד ימינו ואם היה שולט בשתי ידיו כשר: